

NOTES D'INTERÈS LINGÜÍSTIC EN SET PROCESSOS DE CRIMS MEDIEVALS (LLEIDA, S. XV)

per M. Dolors FARRENY I SASTRE

Professora de català de l'Escola de Mestres «Sant Cugat».
Universitat Autònoma de Barcelona

I. INTRODUCCIÓ. PRESENTACIÓ DELS MANUSCRITS

Per confeccionar les notes que segueixen ens hem basat en set manuscrits que es troben a l'Arxiu Municipal de la Paeria de Lleida, en la secció denominada «Llibres de Crims». Aquests textos formen part d'un material que ja fou objecte del nostre estudi no fa gaires anys.¹

Els especialistes en el tema diuen, amb raó, que encara cal transcriure i buidar una pila de textos medievals inèdits, sobretot aquells que pertanyen a la varietat lingüística occidental, per tal d'anar coneixent la nostra tradició en tots els àmbits d'ús de la llengua.

Intentem contribuir a aquesta recuperació per mitjà d'un material que és important en un doble vessant: el filològic i el sociolingüístic. Pel que fa a la filologia, encara que els processos esmentats puguin encabir-se en un subsistema gramatical, s'hi evidencia una estandardització l'instrument de la qual fou la Cancelleria Reial. Si entrem en l'àmbit sociolingüístic, al costat de fórmules jurídiques comunes en aquests tipus de llenguatge processal, als manuscrits es reflecteix la parla col·loquial del poble, qualsevol que en sigui la categoria social, parla que en aquestes ocasions, en un registre molt formal, se'ns presenta matisada i precisa per tal d'objectivar al màxim els fets.

Els temes dels processos són variats (*nafres*, bruixeria, robatoris, etc.), però tots tenen una estructura formal comuna: la introducció a càrrec dels paers de torn (data i presentació dels fets), les deposicions dels testimonis i de l'inculpat, i la sentència, que es podia acomplir o no. L'escrivà-notari feia

1. *Processos de crims del segle XV a Lleida: transcripció i estudi lingüístic*. Tesi de llicenciatura llegida el curs 80-81 a la Universitat de Barcelona. Fou dirigida pel Doctor Joan Veny i Clar. Està a punt de publicar-la l'Institut d'Estudis Ilerdense.

per transcriure fidelment tot el judici, encara que els encapçalaments i la sentència són plens de fórmules estereotipades i de llatínismes.

Cada procés, doncs, forma una unitat de discurs, amena, i sempre amb un estil àgil, gens encarcerat.

II. CONTEXT HISTÒRICO-SOCIAL DELS DOCUMENTS

Els judicis són de l'època en què els reis de la casa Trastàmara (Ferran d'Antequera, Alfons' el Magnànim i Joan II) accediren al poder. Els lleidatans es dedicaven sobretot a l'agricultura, i no hi havia indicis de desenvolupament industrial. En un gràfic de població consultat² trobem una il·lustració clara dels estaments socials: sobre un cens de població de 10.000 habitants, la mà menor en constituïa el 68 %, la mà mitjana el 3 % i la mà major el 29 %.

III. DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS. CARACTERÍSTIQUES FILOLÒGIQUES DE L'EDICIÓ

Les cobertes que els resguarden són de pergamí. Al lloc, generalment es consigna el període de temps que comprenen. A la portada de les cobertes hi ha mots escrits amb caràcters il·legibles.

La lletra és de tipus processal del segle xv, però els caràcters varien molt ja que acostumaven a actuar-hi escrivans diferents. Els processos estan escrits a un corondell.

Els textos que fem servir com a base de treball pertanyen als anys següents: 1402 (procés I), 1411 (procés II), 1412 (procés III), 1428 (procés IV), 1438 (procés V), 1442 (procés VI), 1453 (procés VII). Per manca d'espai ens és impossible de publicar els set processos íntegres, però al costat de cada paràgraf estudiat consignarem el número de manuscrit per tal de situar-lo en el temps, el número de registre, el número de foli si hi consta, i la línia o línies.

Pel que fa a la transcripció, hem adoptat el criteri d'autoritat de Joan Coromines, que estableix un seguit de regles en la introducció de dos estudis: les *Homilies d'Organyà* i les *Vides de Sants*.³ Aquí només en comentem algunes particularitats:

2. LLADONOSA, Josep, *Història de Lleida*, vol. I, Tàrraga, 1972, p. 643.

3. *Homilies d'Organyà*, nova edició inclosa a *Entre dos llenguatges*, vol. I, Curial, Barcelona, 1976-77. *Vides de Sants*, dins *Lleures i converses d'un fillòleg*, Club Editor, Barcelona, 1971, ps. 276-362.

- a) Accentuem els mots d'acord amb l'actual pronúncia dels parlars del Segrià.
- b) Desenvolupem les abreviatures sense indicar-ho.
- c) Transcrivim entre parèntesis tots els mots o paràgrafs que als manuscrits estan ratllats, sempre que siguin llegibles.

Quant a la bibliografia, les fonts lexicogràfiques consultades han estat: Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana, 5 vol. (DECL), Diccionari Català-Valencià-Balear (DCVB), Diccionari Aguiló (DA), Diccionari Crític Etimològic de la Lengua Castellana (DCEL). Tant d'aquestes fonts com de la resta de bibliografia, en donem una relació completa al final del treball.

IV. HIPÒTESI DE TREBALL

Dividim el nostre estudi en tres apartats:

1. Novetat de mots o expressions segons les fonts consultades.
2. Reforçament de formes ja documentades (o de datació anterior en aquests processos).
3. Fórmules jurídiques.

1. *Novetat de mots o expressions segons les fonts consultades*

ANAR (... de mal enteniment): «no-mas vehé que *anaven de mal enteniment*» (III.805.f.º82v67). Aquest verb és corrent que regeixi cas donant lloc a frases fetes com *anar de corcoll*, *anar de bòlit*, etc. L'expressió *anar de mal enteniment*, però, no l'hem trobada documentada a cap de les fonts lexicogràfiques consultades. Significaria 'tenir mala intenció'.

ÀNIMA (Dir no en sa...): «Interrogat si ell testis (sab) ha consentit que la dita roba fos furtada / a-la fembra de qui ere, e *dix que no en sa ànima*» (I.800.sf.ºv79-80). No hi ha doc. antiga d'aquesta expressió. Deu equivaler a 'amb decisió absoluta', o a 'amb tota l'ànima'.

APARELLAT: «a cap de una stona tornà ab / i· hom no masa *aparellat*, quax xarchot» (I.800.sf.ºv38-39). El sentit de 'mal vestit' que aquest mot té al context no es recull a les fonts lexicogràfiques.

APUNYAT: «e altres / desús dits ab les dites armes *apunyades* corregeren amunt» (VII.817.f.º95v22-23). Amb el significat de 'empunyar' no hi ha doc. antiga.

CAURE (...en ban): «declararen lo dit / Galceran Narbó *ésser caygut en ban* de ·L· marabatins com a fet acordat» (II.804.f.º31r69-70); «declararen los dits en Pere Saurí notari, son nebot Loys / Senant e Lorenç Guitart *ésser cayguts quiscuns en ban*» (III.805.f.º83r92-93); «judicaren en Miquell Civera, fill de na-Maria / Çasala, *ésser caygut en ban* de sexanta sols» (VI.814.f.º60v144-145). A la bibliografia consultada no hem trobat doc. d'aquest règim de *caure*, en el sentit de 'ser multat'.

CIMEJAR: «entant que lo fill d'en Moyet *cemeyà-* / li un dels darts» (II.804.f.º30v31-32). Aquest verb no s'enregistra enlloc. Suposem que significa, pel context, 'tirar al cap', per analogia del cim amb el cap, la part més elevada del cos.

COLGAR (...de brega): «e aquí ell amonestà'l tant / com poch en-semps ab en Nicholau Gralla draper que·s *colgués de brega*» (III.805.f.º82v68-69). No hi ha doc. d'aquesta perífrasi en cap de les fonts consultades. Segons el context, i atès el sentit figurat que hi pren *colgar*, significaria 'deixar córrer, parar la baralla'.

ENVESTIR (...de brega): «e lo dit en Saurí / fonch sempre aquí per *investir-lo de brega*» (III.895.f.º81v44-45). No hem trobat cap esment d'aquesta expressió, amb el sentit de 'escometre algú en so de brega o de baralla'. (Cf. MOURE (...de brega).)

ESPIOT: «paràs a-la porta de casa ab dos darts, e lo pare ab un *spiot* o / lança» (II.804.f.º30v29-30). El context és prou explícit, es tracta d'una 'llança'. Aquesta arma, però, no l'hem trobada enregistrada a les fonts consultades. Tanmateix, a l'entrada ESPETO del DCEL, llegim «*Spitus* figura en las Glosas del Reichenau (s. VIII); [...]; parece ser vocablo distinto del alem. *spiess* (con *i* larga en los dialectos alemánicos, a diferencia del anterior), a. alem. ant. *spioz*, sajón ant. *spiot*, escand. ant. *spjót*, 'venable' [...]. I més avall, «El francés antiguo tiene una variante *espiot* [...]».

MOURE (...de brega): «e *mogueren de brega* lo dit en *Fresquet*» (III.805.f.º81r20); «e aquí aprés algunes rahons que ageren *mogeren-se de brega*» (V.813.f.º114v45). En el primer cas, el verb té un sentit transitiu i deu equivaler a la locució que trobem sv NOU, -VA (DECLL), *moure de noves*, doc. a Muntaner, amb el significat de 'provocar a baralla'. En el segon cas,

en canvi, la forma pronominal ens força a buscar-hi un altre sentit, potser el de 'actuar en so de baralla'.

NOVEJAR: «ell testis stant en l'obrador hoý *novegar* en Pere Saurí notari / e Nicholau Fresquet corredor» (III.805.f.º81v28-29); «veé una fembra que-s *novegare* ab ·r· hom» (I.800.sf.ºr42). No hi ha precedents d'aquest verb en les fonts consultades. Suposem que és una mena de derivat postnominal de *nova*, igual com *esmentar* prové de *esment*. 'Discutir, barallar-se'.

PARADA (Estar en...): «E en aquest en-demig vench lo fill / d'en Pere Roger qui *stava* ja en *parada*» (VI.814.f.º58v44-45). 'Estar a l'aguait'. No hi ha doc. antiga d'aquesta expressió a les fonts lexicogràfiques consultades.

PICAR: «tramés-li la dita / pilota de plom que protava e donà-li en la mà dreta / a ell deposant. E ell deposant, sentint-se *picat*, arren- / chà la spasa e broquer que portava» (VI.814.f.º58v40-41-42-43). 'Colpejar'. No hi ha doc. antiga amb aquesta accepció.

PREVENCIÓ: «E interrogat sobre la dita *pervenció* a ell lesta e declarada» (II.804.f.º30v43); «fonch interrogat sobre les coses en la dita / *prevenció* contengudes» (VII.817.f.º95r8-9). 'Advertiment, disposició'. A les fonts consultades no es contempla aquest mot pertanyent al llenguatge judicial.

PROMOVEDOR: «Interrogat si ell testis sab qui fonch *promovedor* de la dita brega» (III.805.f.º81v42). Al DCVB no hi ha doc. antiga d'aquest mot. 'Començador, iniciador'.

REUMA: «qué és açò, que no fas / sinó anar hi venir?, qualche *relma* t'ich fa venir?» (VI.814.f.º59r66-67). 'Impuls?' (cf. PASSIÓ). Al DCVB (sv) no hi ha doc. antiga d'aquest mot usat, com aquí, en sentit figurat. Pel que fa a la forma *relma* < ll. RHEMUA, es tracta d'una ultracorrecció deguda al corrent culte, durant el segle XIV, de restablir *l* per *u*; aquesta pressió afectà, fins i tot, aquells mots que no tenien L etimològica, com ara *reuma*.

TROTAR: «e lo dit en Pere Saurí / fonch exit per altra part que ell tsetis no-vehé, *trotant* ell ab dos o tres / d'altres» (III.805.f.º81v32-33-34). 'Caminar molt de pressa'. Hi ha un esment de *trotar* amb aquesta significació al DCVB (sv TROTAR.1), però és contemporani.

VENTURA (Donar mala...): «pregant-lo que ls degué castigar sinó, per lo cap d'eytal, ell los *donaria* / *mala ventura* si ls en-contrava» (II.804.f.º30r25-

26). 'Fer caure en desgràcia'. No hem trobat exemplificada aquesta expressió.

VILLÀ: «fonch dit que lo fill d'en Moyet havia dit que un *vilà* blau que porta / sa muller d'él confessant, ell confessant no-l li havia fet mas altri» (II.804.f.º30r21-22). 'Peça de vestir'. Al DCVB no s'enregistra, però al DECL (sv COTA) Coromines cita un doc. del 1045, per il·lustrar el mot COT, extret del *Cartulari de St. Cugat*: «uno *coto* albo et una vellada [...]»; i, més avall, diu: «(*vellada* seria també originàriament un vestiment pelós que abrigava [...])». Al DCEL (sv VILLA) trobem: «una variante [de *villano*], al principi apocopada por fonètica sintàctica, *villán* [...], aparece ya en Berceo (*Mil.*, 762d), con uso independiente, y luego se substantivó en Aragón con el sentido de 'prenda usada por los rústicos'.

XARXOT: «e a cap de una stona tornà ab / i: hom no masa aparellat, quan *xarchot*, e lo dit *xarchot* / a manament del dit hom pres la roba» (I.800. sf.ºv38-39-40). 'Molt deixat en el vestir'. Al DCVB no hi ha cap doc. antiga del mot, i es considera propi de l'Empordà i de Barcelona.

2. Reforçament de formes ja documentades (o de datació anterior en aquests processos)

AMONESTAR: «e aquí ell *amonestà*l tant / com poch» (III.805.f.º82v68-69). A l'edat mitjana s'usava tant en el sentit de 'advertir' com de 'renyar'. Actualment, aquest verb ha quedat relegat al llenguatge eclesiàstic.

BASCA: «E lo dit Johan Calbet / dix casi burlant al dit Miquell Civera quines *basque(t)s* / havia que no fahia sinó entrar hi exir en lo dit / carreró. E lo dit Miquell respòs e dix que ell no me- / nave *basques*, mas que guardàs ell si menave / *basques*» (VI.814.f.º60r96-97-98-99-100-101). Doc. des del segle XIII, 'angoixa'. *Menar basques*, en canvi, és una expressió indocumentada però que podríem relacionar amb *menar enveja*, *respecte*, etc. (DCVB, sv MENAR).

BRAVEJAR: «e així / an a *bravegar* aquests estudiants?» (V.813.f.º114v39-40); «E aquí / lo dit Miquell començà de *bravegar*» (VI.814.58v27-28). La 1.ª doc. d'aquest mot, a les fonts consultades, data del 1460, i nosaltres l'enregistrem el 1438 i el 1442, respectivament, amb el significat de 'manifestar bravesa'.

CONTINENT (Fer... de, En...): «alçà la spasa *fent / continent de* donar al dit mossén lo pàher en / so de stocada» (VII.817.f.º99r234-235-236); «E ell testis *en / continent* isqué del forn» (II.804.f.º30v50-51). Les dates respectives d'aquests paràgrafs són el 1453 i el 1411. Trobem una citació de *Tirant* (DCVB, sv) amb un sentit semblant al que recollim a la primera frase, 'en actitud de', formant part de l'expressió feta *fer continent de*; pel que fa a la locució *en continent*, a la mateixa font lexicogràfica hi ha una citació de les *Constitucions de Tortosa*, amb el sentit del 'tot seguit'.

CONTRIBUIR: «e *contribuie /* ab la dita Antoneta com amich» (V.813.f.º115 v92-93). La 1.ª doc. és de l'any 1495, en el sentit de 'tenir tractes', i no saltres l'enregistrem el 1438.

DESPIT: «a *despit de* qui digua que / no, jo passaré per ací!» (VI.814.f.º58 v36-37); «dius-ho per mi, que no-y trop *despit?*» (VI.814.f.º58v38). És curiós que el mot, primer formant part de la locució prepositiva i després com a substantiu, el trobem al mateix procés i amb poques línies de diferència. Sembla que la locució hagi fet que aparegui el substantiu. En tots dos casos potser hi podríem veure un acostament a la significació etimològica de 'menyspreu'.

ENQUESTA: «procehiren a-reebre sa *enquesta*» (I.800.sf.ºr7). Mot usat en el sentit de 'investigació judicial'. 1.ª doc. des de Pere IV.

ESMENT (Haver...): «e com *haguessen esment /* de roba» (I.800.sf.ºr44). La 1.ª doc. data de principi del segle XIV. Les locucions *haver esment* i *prendre esment* haurien donat origen a *esmentar*, verb que trobem només a Ausiàs i que no torna a aparèixer fins al segle XIX (cf. DECDD, sv MENT). Reforcem, doncs, aquesta teoria.

FUR: «E lavòs lo dit mossén lo paer lo pres e dix: teniu-vos / per pres al pàher, e lo dit mossén Tallada síndich del dit estudi dix: / a-la ffe, mossén, no-l pendreu que no és de vostre *ffor*» (VII.817.f.º97v150-151-152). Forma que s'ajusta a l'etimologia (ll. FÒRUM), que aquí trobem en l'aspecte jurídic, 'jurisdicció', i que alterna des dels inicis amb *fur* (cf. DECLL, sv FUR). Coromines diu que *fur* «predomina més de pressa en les fonts occidentals i *for* resisteix més en les del NE», i que «En els textos posteriors [a Lluïl] va preponderant més el sentit legal o legislatiu, almenys en la variant *fur*, mentre que *for* persisteix en accs. econòmiques o generalitzades». Tant la primera afirmació com la segona no es compleixen en aquest judici de l'any 1453.

GRIMEU: «tornà al dit / hostel hon havien lexat ·i· cot negre e l'altre de / cotonina, ·i· çamarró e ·i· grimeu» (I.800.sf.ºv19-20-21). Peça de vestir que s'esmenta en doc. aragonesos des del 1397, però de doc. catalans només n'hi ha un que recull el DA, datat l'any 1416. Nosaltres enregistrem el mot l'any 1402, i és curiós que qui l'esmenta sigui un testimoni anomenat *Caterina la navarra*.

INTIMAR: «la qual ferma de dret / *fonch intimada* als dits senyós de pahers» (VI.814.f.º60v148-149). 'Comunicar, fer saber'.

JUSTAR: «*foren justats* / en la casa de la panderia los prohòmens» (II.804.f.º31 r67-68). 'Aplegar'. En aquest sentit es troba a Lluall i Jaume I.

LLAGUIAR: «e ell testis li digués que no *laguiàs*» (I.800.sf.ºv37). Verb usat en forma intransitiva, que alternava amb l'ús transitiu a l'edat mitjana. Significava 'retardar, entretenir'.

LLEVAR (...de carrera): «e dix: sperat-me ací e jo iré a l'altre part e que-s *lev de carrera*» (III.805.f.º82v70); «ell testis pregant-lo que no / fes res e que-s *levàs de carrera* la dita qüestió» (VI.814.f.º60r109-110). 'Dirimir, solucionar una qüestió'. Frase verbal estudiada per Hortènsia Coromines⁴ i de la qual dóna abundosos exemples medievals. Fins i tot recomana que l'expressió es torni a usar per bandejar el calç del castellà *quitar de en medio*. I també Germà Colón⁵ comenta a fons l'esmentat gir i en proporciona testimoniatges de les terres valencianes. Nosaltres n'afegim dos més de les terres de ponent, el primer de l'any 1412 i el segon del 1442.

METRE: «*més-se en propòsit* / de venir ací en Leyda» (I.800.sf.ºr11-12); «e lo dit student *metés en so* de tirar ab / la spasa contra lo dit mossén lo paer» (VII.817.f.º98r169-170). En el primer cas es tracta d'una perífrasi incoativa que equivaldria a 'proposar-se'. En el segon context el verb forma part d'una locució i significaria 'posar-se en actitud'.

MÓN (Tot lo..., Al...): «bo serie que levàssem aquesta qüestió de tu ab Senta Ffe, / com lo dit Senta Ffe menace que matarà *a-tot lo món*» (VII.817.f.º96v89-90); «e dix si-no / saber res sobre les coses en la dita pervenció contengudes ni sab *al món* ni / hoït dir qui ho hage feyt» (IV.809).

4. COROMINES, Hortènsia, *El català antic llevar de carrera 'dirimir, solucionar'*, dins *Estudis Romànics*, publicats a cura de R. Aramon i Serra, I, Barcelona, 1947-48, ps. 131-133.

5. COLÓN, Germà, *L'expressió «llevar de carrera»*, dins *La llengua catalana en els seus textos*, vol. II, Curial, Barcelona, 1978, ps. 15-19.

f.ºLXXIII.v87-88-89). En el primer cas es pot tractar d'un castellanisme equivalent a 'tothom'; al DCVB, però, hi ha dues citacions d'aquesta expressió, una d'un ms. del segle XIV sobre un text de l'any 1215, i una altra de final del segle XVII. Nosaltres l'enregistrem el 1453. En el segon context, *al món* és una expressió usada actualment als parlars del Segrià, gramaticalitzada i amb la vocalització normal de què parla Coromines (DECL, sv MÓN); *al món* es pronuncia *aumon* i equival a 'enlloc'. En l'article esmentat Coromines afegeix: «cosa que passa per ser típica de Menorca». També l'ha sentida, però, a Ponts i a Cubells.

MOT (De... a...): «e interrogat / sobre les coses en la dita prevenció contingudes a ell testis lestes *de mot / a mot*» (V.813.f.º115r51-52-53). 'Sense deixar cap mot'. Locució doc. a *Curial*.

NOVA: «hoý novegar en Pere Saurí notari / e Nicholau Fresquet corredor *havents de males noves*, e ell testis hoynt-los / isqué e féu que-s partiren de-les *noves*» (III.805.f.º81v28-29-30); «*havia aïdes de males noves* ab Nicholau Fresuquet» (III.805.f.º82v66); «E stant en aquestes *noves* ell testis hoý un colp de spasa» (II.804.f.º30v49); «E en aquest instant / de aquestes *noves*» (VI.814.f.º60r114-115). *Noves*, normalment usat en plural, de vegades formava part de locucions verbals com passa en les dues primeres cites, *haver de noves*; significava 'tenir discussions, disputes'. Al DECL (sv NOVA) n'hi ha doc. abundants des del 1270. En el tercer i quart contextos, en canvi, el mot té significació d'ell mateix, 'raons, paraules'.

PASSIÓ: «li dix que per qué / anave e venie tan sovín per alí, car qualche *passió / lo-y menave*» (VI.814.f.º58r15-16-17). 'Pertorbació produïda per l'odi'. Trobem un sol doc. amb aquest sentit al DA (sv PASSIÓ), de l'any 1521, i nosaltres l'enregistrem el 1442.

PILA: «E ell confessa/n/t anà-se-n ves la *pila* de Sent Anto- / ni per lavar-se les mans» (V.813.f.º114v32-33). 'Recipient de pedra per contenir aigua'. Al DCVB només es cita un doc. de l'any 1617.

PODER (Fer son...): «tenia a l'altra part lo dit sudiant que mossén / lo paer tenia, *fabia son poder* de tolre-lo-y» (VII.817.f.º98r180-181). 'Maldar per'. Doc. a Eiximenis i a Metge.

QÜESTIÓ: «jóvens sou, anau-vos-ne en bona hora, no hajau / *qüestió*» (VI.814.f.º59v76-77); «E lo dit / Johan respòs e dix que ell no volia haver *qüestió* ni / debat en neguna manera manera» (VI.814.f.º60r110-111-112); «dix Johan Calbet: ti ab mi vols haver / *qüestió*» (VI.814.f.º60r126-127);

«bo serie que levàssem aquesta *qüestió* de tu ab Senta Ffe» (VII.817.f.º96 v89). 'Discussió, baralla'. Doc. a Pere IV. (Cf. NOVA.)

RAMAT: «foren ja aquí un *ramat* de estudiants» (VII.817.96v102). 'Conjunt de persones'. La primera doc. (DCVB, sv) data del segle XVII, i nosaltres l'enregistrem el 1453.

REQUERIR: «mossén, yo us *requir* que / prengau aquest home!» (VII.817. fº96r56-57); «*requir*-vos que prengau aquest ma-feytor» (VII.817.f.º97 r113); «e *requiri* moltes vegades al dit mossén Vallterra que'l prengué» (VII.817.f.º97v158). 'Demandar com a obligatori', doc. des d'Eiximenis.

SENYOREJAR: «e ha vist que'l dit Ffranci *se-* / *nyoregave* la dita Antona com amiga» (V.813.f.º115r74-75). 'Tenir sotmesa una persona', ja des de Llull.

SOLTAR: «e quant / fonch baix veu ell testis que ja'l *havia soltat* lo dit paer al dit student» (VII.817.f.º98r172-173). 'Deixar anar algú que està pres'. Ja n'hi ha exemples a Pere IV.

TRAMETRE (...per): «hi ell testis *tramés per* lo barber hi féu-la curar / de-la naffra» (IV.809.f.ºLXXIII.r59-60). 'Enviar a buscar algú'. Doc. a Pere IV.

TROSSELL: «lo dit hom portà ·i· *trossell* de roba hon / havie gonelles» (I.800. sf.ºv34-35). 'Farcell, bolic'. Al DCVB (sv) trobem citat un doc. de l'Arxiu General del Regne de València, de l'any 1420, «[...] e un *trossell* de roba [...]».

VEDAR: «cap d'eytal jurant de / Déu, qué-us hi va a-vós si jo vag e vinch, *vedar* / m'o *eu* vós?» (VI.814.f.º58r18-19-20); «germà, pensau de passar en bona hora, car jo / a vós ni a nengú no *vet* la carrera del Rey» (VI.814. f.º 60r121-122). 'Prohibir, impedir'. Doc. des de Llull.

3. Fórmules jurídiques

3.1. Encapçalaments de data:

- «Dilluns qui·s comptave ·xii· del mes de juny en l'anny de-la nativitat / de Nostre Senyor mil ·cccc· dos» (I.800sf.ºr1-2).
- «Dilluns qui·s comptava ·xix· octubre any mil ·cccc· ·xi·» (II. 804.f.º30r1).

- «Dissapte a ·XIII· de agost any ·MCCCC· ·XII·» (III.805.f.º81r1).
- Dimecres qui's comptaven onze dies del mes de agost any mill / ·CCCC· ·XXVIII·» (IV.809.f.ºLXXIII.r1-2).
- «Die quinta marcii anno ·MCCCCXXXIII·» (V.813.f.º114r).
- «Dilluns a ·XVIII· del mes de juny, any mill ·CCCC· qua- / ranta e dos» (VI.814.f.º58r1-2).
- «Dimecres qui's comptave ·XXX· *mensis* de maig del any mil ·CCCCLIIIº·» (VII.817.f.º95r1).

3.2. Presentació del tribunal que jutja:

- «pervench a audiència del molt honorable [...]; per ço los dits lochtinent e pahers / volent saber la veritat, procehiren a reebre sa enquesta en la forma / següent» (I.800.sf.ºr2 a 8).
- «pervench a audiència dels honrats [...]; per ço los dits / cort e pahers, volents punit los malfey/t/ós per saber mils la veritat / del fet, procehiren a enquerir e rebre llur enquesta en la forma que's / seguex» (II.804.f.º30r1 a 11).
- «pervench a audiència dels honrats [...]; per ço los dits lochtinent cort e pahers, volents saber lo fet / de la veritat, procehiren a enquerir e fer llur enquesta en la forma / següent» (III.805.f.º81r1 a 10).
- «pervench ha ohida hi audiència del honorable [...]; e los dits honorables cort hi veguer / e paés volents sobre lo fet de la veritat inquirir, procehiren / a pendre lur enquesta sots la forma següent» (IV.809.LXXIII.r2 a 10).
- «Pervench a audiència dels molt honorables [...]; per qué com tals no degen passar sens degut / càstich e punició, volents saber la veritat, proceyren a rebre en- / questa en la forma següent» (V.813.f.º114r1 a 8).
- pervench a audiència del honorable» (VI.814.f.º58r2).
- «pervench / a audiència dels honorables» (VII.817.f.º95r1-2).

3.3. Procediment de declaració dels testimonis:

- «testis jurada e interrogada lo dia e anny damunt / dits. E interrogada sobre la preinserta prevenció a ella testis lesta etc.» (I.800.sf.ºr9-10).
- «testis produhit, jurat e interrogat lo dia e anny / damunt dits» (I.800.sf.ºv28-29).
- «qui en son feyt propri sens de segrament e en feyt / d'altri ab segrament, jura dir veritat» (I.800.sf.ºv48-49).
- «qui en son fet propri sens / sagrament e entant com toqua fet d'altri, testis qui jura dir veritat de / ço que sàpia ni sia interrogat» (II.804.f.º30r12-13-14).
- «enterrogada de dir la veritat sobre la dita / pervenció la qual en son fet propri sens jurament hi en lo / fet d'altri ab jurament, jura de dir veritat» (IV.809.f.ºLXXIII.r12-13-14).
- «Qui en son feyt propri fo interrogat sens sagrament hi en feyt d'altri, jura / als sants quatre envangelis dir veritat la qual sàpia» (IV.809.f.ºLXXIII.v85-86).
- «testis citada, jurada e interrogada» (V813.f.º116v123).
- «testimoni lo qual jura / dir veritat sobre ço que serà interrogat» (VII.817.f.º95r5-6).
- «testis citat, jurat e interrogat dir tota veritat que sàpie / de ço que sabrà e serà interrogat sobre les coses en la dita prevenció / contengudes» (VII.817.f.º87r122-123-124).

3.4. Sentències:

- «*Fuit publicata presens inquisitio dicto delato per honorabilem Geraldum Mallol, domicellum locutenentem curie Ilerde, assistentibus sibi honorabili Johanni Navarra, etc.*» (I.800.sf.ºr).
- «los quals prohòmens, present lo dit lochtinent de cort, declararen lo dit / Galceran Narbó ésser caygut en ban de ·L· marabatins com a fet acordat, / per qué consellaren que-ne sien haüts» (II.804.f.º31r69-70-71).
- «Los quals prohòmens, present lo honrat en Benet Çapera donzell lochtinent de / cort e veguer, declararen los dits en Pere Saurí notari, son nebot Loys / Senant e Lorenç Guitart ésser

cayguts quiscuns en ban en l'ordenament / contengut de naffra de cap» (III.805.f.º83r91-93-94).

- «los quals prohòmens, vista e hoïda la desús dita enquesta e los / testimonis sobre aquella rebuts, judicaren en Miquell Civera, fill de-na Maria / Çasala, ésser caygut en ban de seixanta sols, e Johan Calbet ésser absolt. / Lo desús dit Miquell Civera, attés que ere coronat, no / fonch executat, per ço com fermà de dret davant son jutge, lo qual / és l'official del reverent senyor Bisbe de Leyda, la qual ferma de dret / fonch intimada als dits senyós de pahers» (VI.814.f.º60v143 a 149).

IV. BIBLIOGRAFIA

AGUILÓ, Marian: *Materials lexicogràfics aplegats per M. Aguiló i Fuster*, revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu, 8 vols., IEC, Barcelona, 1914-1934.

ALCOVER-MOLL: *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 vols., Palma de Mallorca, 1926-1968.

COROMINES, Joan: *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, 4 vols., Gredos, Madrid, 1954-1957.

COROMINES, Joan: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 5 vols., Curial/Caixa de Pensions, Barcelona, 1980-1985.